

LA HISTÒRIA COM A FONAMENT DE LA MEMÒRIA col·lectiva parteix dels materials dels propis protagonistes. I en aquest sentit els arxius –tots, per hipotèticament insignificants que siguin– són essencials per a restituir, amb interpretacions teòriques simultànies en funció de les sèries empíriques, àrees de la cultura nacional. En aquesta línia, els fons de Pere Cavallé i d'Isidor Forniés constitueixen baules de reconstrucció intel·lectual i política per a una (futura) història del país no centrada exclusivament en l'àrea metropolitana (i encara) barcelonina.

El fons del republicà catalanista Pere Cavallé i Llagostera (1880-1939)², president del Centre de Lectura entre 1915 i 1922³, que va ser ingressat al Centre de Lectura el juny de 1999, constitueix una fita prou significativa en el context intel·lectual del Principat modernista, que té en l'àmbit reusenc una màxima manifestació de grup en la revista *Pàtria Nova* i a *Foment*, diari catalanista republicà on intervingué reiteradament Cavallé, també com a crític literari. I aquesta situació en la contemporaneïtat és doble: en primer lloc, pel que fa a les referències bibliogràfiques catalogades, que sumen 887 llibres (també la conferència de Cavallé *Catalunya-Ciutat. Fantasies i realitats* [1908]), essencialment obres teatrals i d'història⁴. En segon lloc, l'interès d'aquesta aportació es concreta en diversos epistolars, manuscrits⁵ i cartells publicitaris d'obres de teatre⁶ pertocants, entre d'altres, a l'estrena d'*Els germans Ferrerons*⁷, *Els mesquins*⁸, *Amor és joventut*⁹ i *La Terra*¹⁰, juntament amb composicions inèdites i reculls de premsa¹¹, que arriben a un total de 75 composicions. Aquest fons, doncs, apropa el lector i l'investigador al context de les relacions intel·lectuals entre nuclis culturals comarcals i barcelonins, en un esforç per a articular un mapa moral del Principat entre la fi del segle dinovè i el primer terç del segle vint, concretat en elements de relació cultural¹² internacionals com *La Petite Illustration* o publicacions com *La Escena Catalana*, *Teatralia* o *Teatre Català*¹³. No és casualitat, doncs, que un dels epicentres temàtics d'aquest arxiu siguin les relacions epistolars entre Pere Cavallé i Ignasi Iglésias sorgides arran de les condicions de possibilitat de crear un primer teatre nacional, com a reflex de la voluntat de nacionalització (cultural)¹⁴, i de les pròpies vicissituds –sempre la lletra petita de la història– de les estrenes de les obres de Pere Cavallé a Barcelona. En aquest sentit és significativa la carta d'Iglésias a Cavallé del 19-VI-1918 en què comenta les dificultats per a difondre obres de teatre pel territori: "Per mi, la causa [del poc ressò de la campanya del Teatre Català fora de Barcelona] està en això que us dic:

que de Barcelona no s'ha irradiat, per Tot Catalunya, gens de calor ni llum de glòria, que cridi la curiositat de la gent. Els nostres autors, per aquest motiu van per la nostra terra sense entusiasme, en faràndula de comedians miseriosos, amb el sol intent de guanyar-se la vida. I es clar, del seu estat d'esperit, se'n ressenten les obres, la seva civilitat i tot lo que significa art i patriotisme, no encomanant al públic, que'ls veu passar, ni manefleria ni respecte, sinó tot lo contrari [...]"¹⁵. I aquesta constant de la civilitat durà Cavallé a demanar-se, ja als anys trenta, per qüestions de "moralitat col·lectiva" local quant a *La política del bé de Reus a través de la història* [1933?]: "El bé de Reus, sempre; però sempre que no estigui en pugna amb la dignitat col·lectiva. Mai no devem oblidar que els pobles que cauen per satisfer els seu amor propi, per ésser fidels a un ideal o a una promesa, es redrecen ràpidament i assoleixen després més vigoria que mai"¹⁶. D'altra banda, les relacions amb polítics com Xavier Gambús o Pere

Fons Pere Cavallé¹ i Isidor Forniés

Xavier Ferré

Historiador i sociòleg

Coromines¹⁷ també es contrasten en aquest fons epistolar, que pot assenyalar fites ben determinades en la consulta d'una part de les memòries inèdites que recull el període finisecular del segle dinovè, *Fruits d'una vida*¹⁸. La consulta d'aquest fons pot aportar matisacions i contribucions a la xarxa de relacions intel·lectuals i civcopolítiques (represes als anys trenta i que es determinen en el nomenament de Pere Cavallé com a Delegat del govern català a les comarques tarragonines)¹⁹ entre intel·lectuals modernistes i polítics de l'esquerra catalana²⁰.

El fons bibliogràfic -ingressat al Centre el curs 1999-2000- de l'integrant pallaquista²¹ del Moviment Socialista de Catalunya (del qual l'exlibris dona fe de l'objectiu alliberador), Isidor Forniés i Mercadé (1911-2000) és format per un total 2595 referències bibliogràfiques, de les quals s'han catalogat -a partir del curs 2001-2002- ara com ara 788. La importància d'aquest fons és l'acumulació sistemàtica de materials sobre moviments polítics i socials marxistes, comunistes i lliurepensadors. En són alguns exemples la narrativa social de Zola (*Verdad*, Barcelona 1902); l'opuscle de H-G. Wells *Aquest diantre de sabatots*, en edicions de Justicia Social; l'autobiografia de Trotskij (*Mi vida*, Cenit, 1930); les anàlisis de situació sobre processos revolucionaris (Luis Araquistain: *La revolución mejicana. Sus orígenes. Sus hombres. Su obra*, s/d)²²; clàssics del fet nacional (Andreu Nin, *Els moviments d'emancipació nacional*, 1935, Josep M. Batista i Roca, *La desintegració d'Espanya i les idees de Toynbee*, 1968); biografies polítiques (Màxim Gorki: *Lenin. El Pagès Rus*, L'Arc de Barà, 1928)²³ o volums de Ruedo Ibérico com *La guerra civil española* d'Hugh Tomas. Però també cal destacar el ric fons intel·lectual i humanístic que es constata, per exemple, en la biografia d'E. Réan: *Recuerdos de infancia y de juventud* (1951), en volums de la col·lecció Bernat Metge, de la qual possiblement era subscriptor (entre 1924 i 1957) i que recull autors com Ciceró, Plató o Píndar; el volum de les ponències del *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana* (1906); un exemplar del *Bestiari*, de Carner (1954) o els dos volums dels *Estudis a la memòria de Pompeu Fabra* (1963-1968). També cal esmentar un apartat rellevant d'assaigs i retrats polítics

sobre temàtiques diverses a la Catalunya contemporània (Pròsper de Bofarull i Mascaró: *Los Condes de Barcelona Vindicados*, 1836 [2 vols]; *Diario de los sucesos de Barcelona en setiembre, octubre y noviembre de 1843*, Barcelona, 1843); Joan Comas: *L'Església contra la República española*, s/d; *Cataluña juzgada por escritores españoles no catalanes*/ Julio de Gracia [recopilador], Barcelona, 1906; Rafael Campalans: *Política vol dir pedagogia*, 1933; Vicenç Bernades: *Estampes de l'Uruguay*, 1935; *El Comerç de Catalunya amb Espanya*/ Carles Pi i Sunyer, Mèxic, 1959 o Pedro Gringoire: *¡Por Cataluña!*, Orfeo Català, Mèxic, 1970), de l'Espanya restauracionista (E. Castelar: *La Redención del esclavo*, Madrid, 1859; Cánovas del Castillo: *Historia de la decadencia de España*, 1910), de la República i exili (A. Sieberer: *Espagne contre Espagne* [1937?]; o Manuel Tagüeña: *Testimonio de dos guerras*, 1973); reflexions a la manera de fragments memorialístics del període d'entreguerres (F.D.Roosevelt: *Combats pel demà*, Barcelona 1947)²⁴; autobiogràfiques de tiratge reduït (Rafael Patxot: *Adéu a Catalunya. Guaitant enrera. Fells de la vida d'un octogenari*, Gènova, 1952) o exemplars de la col·lecció local com *Ramellets de flors. Colecció de poesias catalanas* (Associació Catalanista"/La Renaixensa, Reus, 1885); Eduard Toda i Güell: *La agricultura en Xina* [...] (Biblioteca La Renaixensa, Barcelona, 1884)²⁵ i A. De Bofarull y Brocà: *Poblet. Su origen, fundación, bellezas. Curiosidades y destrucción* (Reus, 1894). Altres referències (de bibliòfil) que remeten a l'autoformació literària de Forniés poden ser *Cataluña vindicada. La nota de rebelión con que sus émulos pretendieron denigrar sus glorias*, por J.M.C (Barcelona,1842), Joaquim Mª Bartrina: *Lo matrimoni civil* (1869), Víctor Balaguer: *De la literatura catalana* (10-X-1875), F. Bofarull i Sans: "Alfonso V el Magnánimo" a *Homenaje a Menéndez y Pelayo* (1899), Miquel del S. Oliver: *La producció castellana a Catalunya* (1909), Arthur Masriera: *De l'art vell i de l'art nou. Poesies completes* (Ed. "La Veu del Camp", Reus, 1913), Jacinto Verdaguer: *Montserrat*, (1944), o Rainier Maria Rilke: *Cartas a un joven poeta* (Torrell de Reus, 1949)²⁶ i una *Historia de Catalunya i Aragó* de H.J. Chaytor (Orbis, 1934) o

Josep Cornudella, *Al cor de la muntanya* (Llibreria Nacional i Estrangera, Reus, 1937)²⁷.

La conclusió a la qual hom arriba és que aquesta àmplia aportació del fons Forniés remarca la voluntat d'autoformació en clau cívica dels polítics dels anys immediats a la República i és un excel·lent índex de les línies de treball de la Catalunya subterrània: "Autodidacta lletraferit, no va escriure mai cap article, però reuní una bona i extensa biblioteca de temes socials i històrics, que sempre proclamà que volia fer cap a la del Centre de Lectura, entitat que estimava de cor"²⁸. En definitiva, aquesta part del patrimoni Forniés pot ser un complement de necessària consulta per a una seva pròxima biografia en el context de les tendències intel·lectuals i polítiques de la Catalunya contemporània²⁹ i com a exemple de recepció d'obres prohibides per uns canals informals, que -és clar- també caldria esbrinar.

¹ Aquest fons ha pogut ser classificat mercès al suport econòmic de "Caixa Tarragona".

² Per al lector interessat en la ideologia nacional de Pere Cavallé i Llagostera, Pere Anguera i Nolla: *L'ombra de l'estel blanc. Estudis sobre el catalanisme polític*, AER, 75, Reus, 1989, p. 55-56; per a la vinculació entre llengua i nació al si del grup dels modernistes reusencs, Jordi Ginebra i Serrabou: *El grup modernista de Reus i la llengua catalana*, AER, Reus, 1994, p. 57 i ss. Per a una concepció biogràfica i intel·lectual, Magí Sunyer i Molné: *Els marginats socials en la literatura del grup modernista de Reus* Tarragona, 1984, p. 45-47 i passim. També vegeu monogràfic de la "Revista del Centre de Lectura de Reus", juny del 2000 i "Homenatge a Pere Cavallé", *El Punt*, 8-VI-2000.

³ Vegeu la circular d'agraïment pel president entrant, Josep Caixés (Reus, 15-VI-1922).

⁴ Que comprèn la *Historia de la Revolución francesa 1789 a 1815* de Thiers o Eduardo M. Vilarrasa/José Ildefonso Gatell: *Historia de la Revolución de Setiembre sus causas, sus personajes, sus doctrinas, sus episodios y sus resultados* (1875).

⁵ Com és el resum [s/d] que constata la síntesi (corresponent a una sessió didàctica i/o conferència?) d'una història de la literatura catalana. El fons també conté un compendi d'articles (en relació amb l'etapa de regidor a l'ajuntament de Pere Cavallé) referents a les *Bases comentades del projecte de Monopoli del servei d'aygues a Reus, presentat a l'ajuntament per D. Joan Caballé y*

Goyeneche [s/d] mecanoscrit, en la seva primera versió (segurament pertanyent a Pere Cavallé i Pi), pertocant a la conferència impartida per Josep M. Guix i Sugrañes: *L'urbanisme i la vivenda a Reus* (Reus, gener de 1949).

⁶ Per a la traducció a d'altres llengües com l'espanyol d'*Amor és joventut*, *El pes del fruit*, *Els mesquins*, *Els germans Ferrerons*, vegeu els contractes signats amb la Sociedad de Autores españoles (30-VII-1921). Una estrena de *Ferrerons hermanos* tingué lloc a Madrid el 1923.

⁷ Targeta de felicitació del correligionari republicà de *Foment*, Joan Loperena (24-XII-1912).

⁸ Pel que fa a la recepció d'aquesta obra, Cavallé rep lletres d'enhorabona de Plàcid Vidal (targeta postal, agost 1914), Miquel Ventura (Madrid, 1-VIII-1914) ["hi tens una traçota tu en transcriure el llenguatge del poble: sols observar"], Francesc Recasens (Barcelona 4-VIII-1914) i l'impressor Oliva de Vilanova (11-VIII-1914). Pel que fa a la difusió de la composició enllà del Camp, Cavallé en fa una representació al Casino de Ripoll l'II-X-1914 i rep la demanda de quatre volums per part de l'Ateneu Obrer del districte segon i del Centre Social de Terrassa (22-X-1914). Un altre exemple de difusió a societats obreres comarcals és la representació d'*Aubada i posta* al Teatre de la Casa del Poble de Blanes (29-V-1921).

⁹ L'arxiu compta amb una lletra de Miquel Ventura (Madrid, 30-I-1917), on constata, com a gramàtic, el registre adient de la llengua en funció de la temàtica de l'obra ["El llenguatge és natural i escaient"], exculpant-ne els castellanimes, car n'hi ha que "han pres carta de naturalesa". Aquesta obra, com a exemple de socialització pedagògica del teatre català, fou representada al sindicat CADCI el 4-II-1917.

¹⁰ Pel que fa a l'estrena de *La Terra*, el fons recull informació de l'estrena al teatre Romea de Barcelona (12-II-1918). Per a la significació d'aquesta obra en el context de la construcció del teatre català, vegeu la lletra de Pere Coromines (24-XII-1919): "D'aquesta fusta en podem treure les millors comèdies del teatre català".

¹¹ Entre aquestes obres no publicades consten versificacions, *La mort de l'heroï*[10-XI-1920]; obres de teatre com *Flor boscana* [agost del 1903], *La darrera núvia* [maig del 1916], *A mercè del vent*, presentada a un concurs de la Generalitat Republicana, el veredict del qual va ser el 15-III-1938, i en què "la distingí per a ésser representada". Cal destacar però, la novel·la manuscrita [211 quartilles], escrita entre el 21 d'abril i 27 de maig de 1938, que "dona una idea de com era el Reus del 1885 al 1888": *Gent del vuit-cents. Escenes de la vida reusenca. Novel·la*. N'hi ha una versió incompleta en forma de mecanoscrit de 22 fulls [s/d]. Pel que fa als

reculls de premsa, n'existeix un quadern titulat *Costums típicas de Reus*, amb els *Costums que's perden y recorts que fugen*, que constitueix un aplec d'articles publicats el maig de 1899. Però cal destacar els dos volums, sota el títol *Treballs de premsa*. El primer volum, de 126 fulls relligats, és format per col·laboracions a *Lo Ventall*, *El Porvenir de Tortosa*, *Lo Somatent*, comprès entre els anys 1897 i 1899. El segon volum abasta els anys compresos entre 1899 i 1905, i comprèn les col·laboracions majoritàries -amb el pseudònim 'Un de la Escola' o 'Quirse'- a *Lo Somatent*, *Lo teatre regional*, *Los viernes de 'La Autonomía'*, *La Palma*. Una visió general del context de fi del segle XIX com a base de la posterior dedicació a l'obra dramàtica de Cavallé, Joaquim Santasusagna: *Reus i els reusencs en el renaixement de Catalunya fins al 1900*, AER, 57, Reus, 1982, p. 344 i ss.

¹² Aquestes relacions se simbolitzen si més no en dedicatòries d'obres d'autors a Pere Cavallé. Alguns exemples d'això són, Ramon Suriñach Senties, *Croquis cubans* (1903); Víctor Oliva, *Eros-Christ* (27-XI-1908); *La Nau*, de Ventura Gassol ("A l'amic en Pere Cavallé, distingit amic del Camp"); Antoni Perbosc, *Guilhèm de Tolosa* (1908); Plàcid Vidal, *La Cançó dels hèroes. Romanç d'una passió* ("Al meu car amic el fort dramaturg Pere Cavallé amb agraïment" [1909]); *A la deriva*, d'Alfons Maseras (1921); *Enric Morera*, d'Ignasi Iglésias ("A l'estimat amic en Pere Cavallé. De tot cor" [29-XII-1921]); *Infantaments*, de Prous i Vila ("Al benvolgut amic, l'excel·lent escriptor reusenc en Pere Cavallé homenatge d'amistat i admissió", 1923); Enric Lluelles, *Accions poemàtiques* ("A Pere Cavallé escriptor molt admirat i amic estimadíssim", 1926).

¹³ En aquest context també cal tenir en compte el ressò de les obres de Cavallé a la premsa de fora de Reus, en la crítica i en l'intercanvi de correspondència amb altres autors. Vegeu lletres d'Enric Lluelles davant l'estrena de *La Terra* (18-IV-1919) i Ventura Gassol (Barcelona, 28-XII-1919).

¹⁴ Vegeu la lletra a Cavallé [Barcelona, 13-I-1917], en una primera referència a la creació de la companyia de "Teatre Català", identificat com a "Teatre Nacional", amb Iglésias com a probable director. També és significativa la lletra d'Iglésias a Cavallé [gener de 1917?] quant a l'orientació d'aquest teatre: "Nosaltres anem a fer un apostolat patriòtic. Creieu que estem perduts els catalans si no ens espavilem. Cal encendre els esperits!".

vídua Iglésias fa a Cavallé de la correspondència establerta, segons targeta d'Emiliana Vinyes a Pere Cavallé el desembre de 1935: "Distingit senyor: El portador de la present és el meu nebot Guillem Viñas qui tinc el gust de presentar-li, ell li tramet les cartes del meu estimat Iglésias que vostè un dia va tenir la gentilesa de confiar-me. Ara aprofito aquesta avinentesa per tal que no tenia prou confiança en cap recader, ja que per mi aquestes lletres es cosa sagrada [...]". Pere Cavallé en destacava el vessant humà relacionant aquesta orientació amb la definició de les obres que el duqué a ser "ésser estimat dels seus semblants". I que afegeix "durant la seva existència va rebre repetides vegades l'homenatge sincer de Catalunya; darrera el seu cadàver hi anà, corprès, tot el poble". Vegeu: *En memòria d'Ignasi Iglésias*, Centre de Lectura, Reus, 1929.

¹⁶ Es tracta d'un mecanoscrit de 22 fulls i no recollit a *Converses sobre temes d'interès local*, Revista del Centre de Lectura, 1933.

¹⁷ Vegeu respectivament les lletres de Xavier Gambús [1908/1909?] tractant de la suspensió d'*El Poble Català*, comentant aspectes de la política lerrouxista i de la funció substitutòria de *Foment* en la premsa republicana i nacional. Pel que fa a Pere Coromines, vegeu el projecte d'emprestit per a l'Ajuntament de Reus [20 fulls manuscrits] (30-IX-1922) i la lletra que li adreça (Barcelona, 14-I-1925) pertocant a afers de planificació econòmica de l'Ajuntament de Reus.

¹⁸ Es tracta d'un original manuscrit de 20 quartilles i 2 full annexos, datat el 17-I-1912. Una part de la introducció es troba manuscrita amb el títol *Proemi*.

¹⁹ Vegeu-ne el nomenament de Francesc Macià (10-X-1932) i lletres d'agraïment pel que fa a la dimissió del càrrec per part de Pere Cavallé, del batlle de Tarragona Pere Lloret o Eduard Toda, (25, 26-VI-1934),

²⁰ Un exemple del context nacionalista republicà és el ressò de l'homenatge a Pere Cavallé pel juliol de 1912, en ocasió de complir-se el bienni d'exercici d'únic regidor del nucli de *Foment* a la ciutat (1910-1912). Així, el fons Pere Cavallé recull les tres lletres d'adhesió que tan sols esmenta *Foment* (23-VII-1912), de Màrius Sugranyes, Xavier Gambús i Miquel Solé, totes datades el 20-VII-1912. Es tracta de reflectir el significat patriòtic (civilista) de la tasca dels republicans al consistori "en pro dels nostres ideals de República y Nacionalisme", segons Solé; i de reflectir el suport "al amic incansable, al tenaç i abnegat polític de tremp d'acer qu'en la lluita titànica pel Poble i per la Nació ha vibrat sempre al impuls del honorat sentir l'Ideal honorat" envers "la lluita" i contra "l'enemic que polula en la llacuna infecte del caciquisme rastres, baix, fent arma llur de tota objec-

ció humana [i que] has blandit el gonfaló de l'estol ciutadà que conjuntament am tu camina envers la consecució de l'Ideal i de la Patria [...]", com reflecteix Sugranyes. Gambús glossa aquests caràcters, però a més, considera que "en tu's glorifica la persistència en una acció, l'honradesa en el fer política" [...]. Tu has estat amic Cavallé, el guia d'aquesta joventut [republicana i nacionalista]".

²¹ La trajectòria al si del Partit Socialista de Catalunya Reagrupament i les controvèrsies i disconformitats en el procés d'unificació socialista el juny de 1978, resten reflectides en sengles carpetes [sense classificar]. Vegeu, doncs, la carpeta [I] on figura la Declaració de Principis i programa del Partit Socialista Reagrupament adherit als principis de la Internacional Socialista. Aprobats al II Congrés, gener 1976 [1977], i els estatuts del nou PSC (PSC-PSOE). En una carpeta [II] hom recull diversa documentació: un telegrama -difós per la BBC- de condol pel traspass del primer ministre W. Churchill (gener, 1965): "Tenim present que a ell devem la victòria sobre els totalitarismes i els malvats, ja que, si be encara en queden alguns [Portugal, Grècia i Espanya], la no obtenció d'aquella victòria hauria significat la nostra supressió i la de tots els nostres valors espirituals. Efectuosament [sic] un ciutadà que espera ésser lliure"; una lletra adreçada també a la BBC, desmentint la vinculació de Pallach amb la CIA [11-VI-1976] i una lletra -en què demostra escoltar les emissions de la BBC des de 1939- en la qual esmenta la no emissió de l'anterior [28-VI-1976]; un número d'Informació Socialista, 5, maig 1978, on s'inclou un article de Forniés: "Els intel·lectuals i la política", p.5; un telegrama de Josep Verde i [Aldea] nomenant-lo membre de la presidència d'honor en el congrés d'unificació del 15 i 16-VII-1978. La contesta de Forniés fou: "congrés que no vaig assistir. Els vaig telefonar dient-los que no m'esperessin, ja que no volia estar al costat d'individus gens fiables, doncs persones que tenien per norma l'insult groller vers socialistes honorables, com el cas de fer dir per [per l'enviat a Barcelona] la BBC de Londres que en Pallach estava [sic] a sou de la CIA [...]". Aquest dossier també recull articles de Forniés publicats a *Reus. Semanario de la ciudad*. Es tracta de "De Socialisme" (4-II-1978), "Els polítics independents", d'"Eleccions municipals" i "No a

l'àrea metropolitana" [24-II, 24-III i 7-VII-1979]. També cal destacar que mercès a aquest dossier és possible d'identificar l'autor de l'acròstic "A Franco", publicat a *Diario de Reus*, 14-II-1926 [Jaume Roig i Padró].

²² Exemplar dedicat per l'autor a José Bueno.

²³ El titular d'aquest exemplar és Antoni Pàmies Dolcet (amb data del maig de 1928).

²⁴ Caldria esbrinar el perquè de la permissivitat de la traducció d'aquest llibre. Possiblement es deu a una cerca de ruptura de l'autarquia/aïllament polític del franquisme posterior a la victòria aliada sobre l'eix nazifeixista. No se'n troba referència a Maria Josep Galofré i Virgili: *L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951)*, PAM, 1991, al capítol dedicat a l'any 1947, p. 269-309

²⁵ Per al context de l'editorial i les activitats de Toda en el Grup de La Renaixensa, Carola Duran i Tort: *"La Renaixensa", primera empresa editorial catalana*, PAM, Barcelona, 2001, p. 67-77.

²⁶ A més del volum dedicat de Salvador Torrell a Forniés (7-VII-1971) de *Cercant la pau del cor* (Reus, 1919).

²⁷ Hi figura la dedicatòria: "A Isidor Forniés ben cordialment" (Reus, 3-VI-1937).

²⁸ Per a una informació complementària: "La família Forniés donarà la biblioteca del militant socialista al Centre de Lectura". La citació a Pere Anguera, "Forniés", *El Punt*, 13 i 20-I-2000.

²⁹ En aquest sentit cal valorar la documentació personal dipositada en aquest fons reveladora d'aspectes biogràfics com és la butlleta d'assistència al primer curs d'Aritmètica (curs 1922-1923), l'adhesió, amb el núm. 319, a la secció reusenca del CADCI (1-II-1933), notes de reflexió ("Banc de Catalunya. Recasens"), empresonament, amb la concessió de permís, en un camp de concentració (11-V-1939), multes de l'ens local per ironitzar contra el règim francfalangista (23-I-1941): "Al ponerse al habla por teléfono con el Sr. Jefe de la Guardia Urbana, al decir éste "Arriba España" le contesto "Arriba lo que quieras y ¿quién eres tú?" Conceptuandose tal proceder como falta de respeto y consideración a la Autoridad. Hecho ocurrido el 17 del actual"; documentació referent a la vida del Centre de Lectura o correspondència -pertocant a aspectes culturals generals- amb intel·lectuals (carta de Josep Igésies, 30-VI-1970), o de debat polític sobre el procés d'unificació socialista, com bé explicita la lletra a Joan Raventós Carner, 25-VI-1976.